

Broedvogels van Vledderveld in 2013

Klaas Jager

Sovon-rapport 2013/54
SBB-projectcode 3681

Broedvogels van Vledderveld in 2013

Klaas Jager

Sovon-rapport 2013/54
Dit rapport is samengesteld
in opdracht van
Staatsbosbeheer, regio Noord
SBB-proj-code 3681

Colofon

© Sovon Vogelonderzoek Nederland 2013

Dit rapport is samengesteld in opdracht van Staatsbosbeheer regio Noord. SBB-proj-code: 3681

Illustratie omslag: Klaas Jager & Peter Eekelder (Fitis en Grasmus)

Wijze van citeren: Jager K. 2013. Broedvogels van Vledderveld in 2013. Sovon-rapport 2013/54. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen

Inhoud

Samenvatting	4
1. Inleiding	5
2. Gebiedsbeschrijving	7
3. Werkwijze en omstandigheden in 2013	9
3.1. Kader	9
3.2. Veldwerk en methode	9
3.2. Interpretatie	9
3.3. Weersomstandigheden	9
3.4. Overige omstandigheden	10
3.5. Foutenmarges	10
4. Resultaten	11
4.1. Soorten en aantallen	11
4.2. Vergelijking met voorgaande jaren	11
4.2. Soortbesprekingen	13
5. Evaluatie	15
Literatuur	17
Bijlagen	
Bijlage 1. Interpretatiecriteria	
Bijlage 2. Soortkaarten kartering 2013	
Bijlage 3. Landelijke broedvogeltrends van soorten in het Vledderveld	

Samenvatting

In het voorjaar van 2013 is boswachterij Vledderveld (71 ha) gekarteerd op broedvogels. Het betreft een bos- en heidegebied van Staatsbosbeheer Regio Noord, als onderdeel van beheerseenheid Smilde in de provincie Drenthe. Er zijn vijf bezoeken verricht, waarbij alle soorten vlakdekkend zijn geteld. In totaal zijn 58 soorten broedvogels vastgesteld in Vledderveld, waarvan zes Rode lijstsoorten: Wintertaling, Groene Specht, Matkop, Grauwe Vliegenvanger, Ringmus en Kneu.

Vergeleken met een eerdere kartering in 2006 is, deels dankzij landelijke toename en regionale verspreiding, een behoorlijk aantal soorten bosvogels, zowel van jong als oud bos, toegenomen of gelijk gebleven. Vledderveld is vooral van regionale waarde voor soorten van deze vogelgemeenschap. Afgezien van de niet meer aangetroffen Boomleeuwerik, komen ook een paar soorten van open heideterrein met bomen, bosranden en struikjes positief naar voren. Dit terreintype is echter in de huidige situatie te klein en versnipperd om een breed scala aan soorten te herbergen.

Uitzicht op Manspoel, waar o.a. Dodaars broedt tussen natte oevervegetaties.

1. Inleiding

Voor de evaluatie van het beheer *en de verantwoording aan de subsidiegever de Provincie Drenthe* laat Staatsbosbeheer jaarlijks een deel van haar natuurgebieden inventariseren. In het voorjaar van 2013 is Vledderveld, behorende tot beheerseenheid Smilde, geïnventariseerd op broedvogels. In opdracht van Staatsbosbeheer voerde Sovon Vogelonderzoek Nederland de inventarisatie uit, als onder-

deel van het consortium De Vlinderstichting, Sovon & EIS. Het veldwerk is uitgevoerd door Klaas Jager. Contactpersoon bij Staatsbosbeheer op het regiokantoor te Groningen was Hans Boll, in het district was dit Wouter de Vlieger. Voor veldtips of ondersteuning bij de totstandkoming van dit rapport dank ik Wouter de Vlieger en Arend van Dijk.

Kleinschalige bomenkap op de heide, ten zuiden van Manspoel.

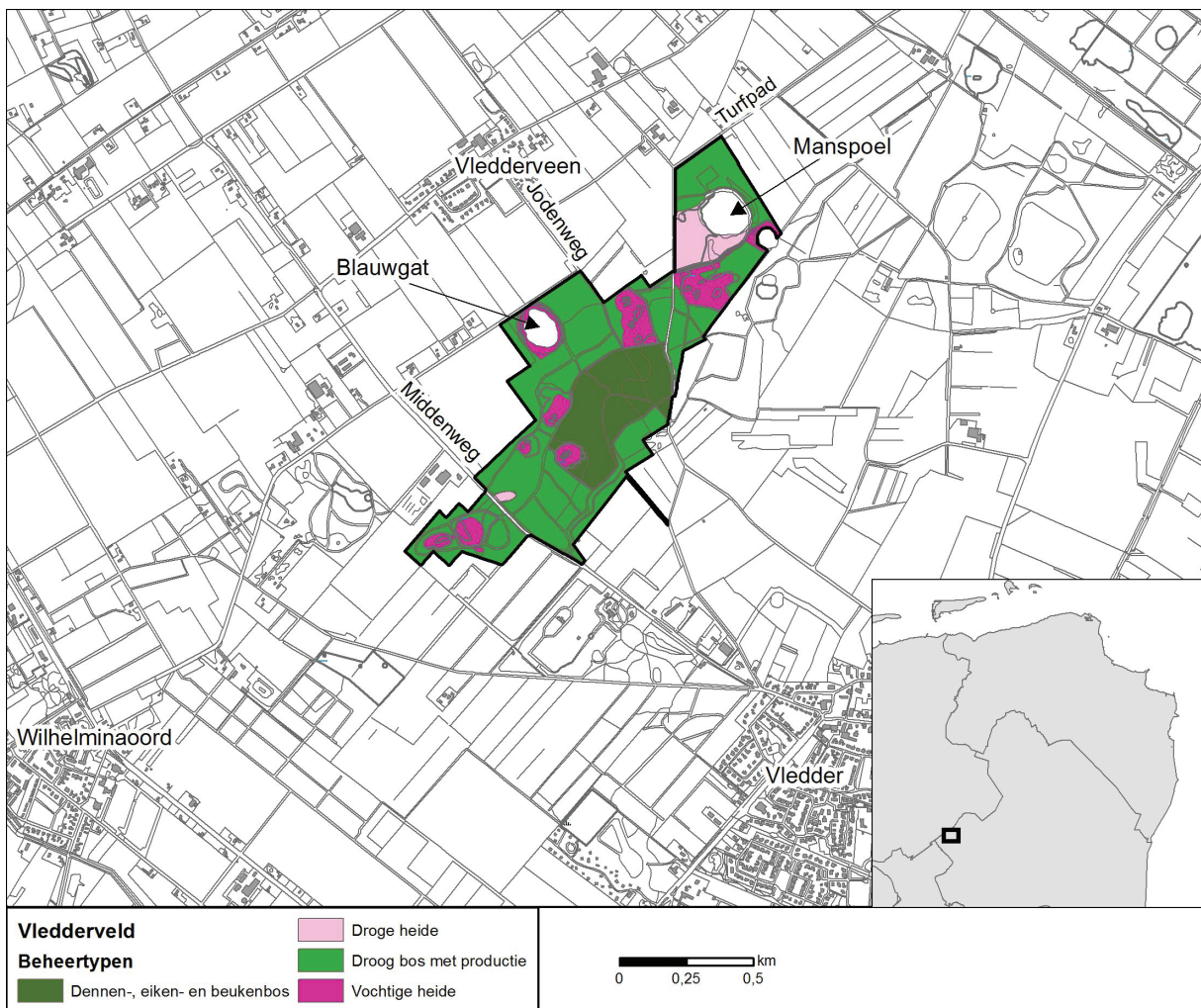

2. Gebiedsbeschrijving

Het gekarteerde gebied van Vledderveld omvat (ruim) 71 hectare (figuur 1). Vledderveld maakt deel uit van beheerseenheid Smilde in het noordwesten van Drenthe. Het gebied ligt tussen Vledder, Wilhelminaoord en Vledderveen. Cultuurhistorisch behoort Vledderveld tot het esdorpenlandschap met een licht glooiende bodem op arme (dek)zandgrond, aan de oostkant begrensd door de Vledder Es en verderop overgaand in het stroomdal van de Vledder Aa. Het grootste getelde deel ligt oostelijk van de Middenweg, een klein stuk grenst aan de westkant hiervan. Het omliggende gras- en akkerland is meest in intensief agrarisch gebruik (o.a aardappel, graan- en lelieteelt). Nabij het gebied zijn campings aanwezig.

Accentbepalend is (middel)oud tot jong bos op een reliëfrijke bodem, afgewisseld door natte heide en vennen. Het bos heeft op veel plaatsen een tame-

lijk open structuur met een gemixte samenstelling waarin naaldbomen overheersen. Naaldbos bestaat uit opstanden van Douglasspar, Fijnspar, Groveden, Lariks en Oostenrijkse den. Meest voorkomende loofbomen zijn Zomereik, Berk en Amerikaanse eik. Het zuidoostelijke deel nabij de parkeerplaats aan De Jaren en aan weerszijden van het zand(- en fiets)pad, zijn betrekkelijk rijk aan loofhout met oude eiken en hier en daar Beuk. Op de meeste plekken is een matige tot lokaal rijke struiklaag aanwezig, veelal van Amerikaanse eik, Amerikaanse vogelkers, Berk, Hazelaar, Lijsterbes en Vuilboom. Daarnaast is verspreide jonge naald- en loofopslag voorhanden. Het grootste heideareaal bevindt zich aan de noordoostkant. Voorts herbergt het gebied enkele vennen en poelen. De grootste, Blauwvat en Manspoel, liggen in het noordoosten nabij de Jodenweg en het Turfpad.

Figuur 1. Ligging en indeling van de beheertypen in het geïnventariseerde Vledderveld.

Beheertypen (figuur 1 en tabel 1)

Het beheer van Vledderveld is gebaseerd op multifunctioneel gebruik. De vele wandel- en fietspaden (soms brede zandpaden) worden actief benut door mensen (vaak met hond) uit de omgeving en recreanten op de campings. Het beheer is gericht op ontwikkelen van heide en een gevarieerd (loof) bos met een open structuur en geleidelijke overgangen. Regelmatig worden vellingen verricht (meest in naaldopstanden) en gaten in de bosrand gekapt, zodat spontane (loof)opslag en ondergroei een kans krijgt zich te vormen. Met kappen wordt geprobeerd uitheemse soorten als Oostenrijkse den en Amerikaanse eik enigszins terug te dringen. Ten aanzien van heideterrein richt het beheer zich op het tegengaan van verdroging en openhouden ter bescherming van waardevolle vegetaties: met name tussen 1987 en 2004 zijn verschillende maatregelen ter verbetering van de waterhuishouding verricht. Voorts bestaat heidebeheer onder andere uit perio-

Tabel 1. Beheertypen in het karteringsgebied in Vledderveld.

beheertype	Vledderveld	Opp.
N06.04	Vochtige heide	9,65
N07.01	Droge heide	3,79
N15.02	Dennen-, eiken- en beukenbos	13,41
N16.01	Droog bos met productie	44,33
	Totaal	71,18

diek plaggen, opschonen van laagten en vennen en ruimen, of uitdunnen van oprukkend bos. Het afgelopen decennium zijn enkele corridors gekapt om bosranden te creëren en heide met elkaar te verbinden. Aanvullend vindt de laatste jaren ook begrazing plaats met behulp van 'mobiele schaapskuddes' binnen afgerasterde bos- en heidedelen. Verder zijn géén grote ingrepen uitgevoerd, die tot substantiële biotoopverandering hebben geleid.

3. Werkwijze en omstandigheden in 2013

3.1. Kader

Bij het verzamelen van broedvogelgegevens in de terreinen van Staatsbosbeheer zijn voor de beheerevaluatie- en doelen de volgende aspecten van belang:

* verspreiding en aantal territoria van de broedvogels, met name RL- en SNLsoorten

* aantalontwikkeling van de broedvogelsoorten

* relatie tussen het beheer en broedvogels.

3.2. Veldwerk en methode

In grote lijnen is de uitgebreide territoriumkartering toegepast, zoals beschreven in Van Dijk & Boele 2011. Bij de kartering lag de nadruk op de Rode lijstvogels en meetsoorten in het kader van de Subsidieregeling Natuur en Landschap (SNL). Deze en aanvullende soorten vallen grotendeels onder de soorten van BMP-B. Op verzoek van de opdrachtgever zijn in 2013 alle overige broedvogels genoteerd. Nachtrondes zijn niet uitgevoerd.

Er zijn vijf integrale inventarisatieronden uitgevoerd in de periode maart-juni (tabel 2), waarbij te voet is gekarteerd. Dit kon vrijwel overal uitstekend vanaf de vele paden. De route is zo nodig aangepast aan de terreingesteldheid, tijd van de dag en het weer. Er zijn alleen doorsteken gemaakt in bredere stukken bos. In totaal zijn ongeveer 1190 minuten besteed aan veldbezoeken, exclusief heen- en teruglopen van het ene gebiedsdeel naar het andere en terug naar de startplaats. Dit komt neer op ca. 16 minuten per hectare, wat vrij veel is, mede als gevolg van het feit dat alle, ook de vaak talrijk presente, algemene soorten zijn geteld. De meeste veldbezoeken begonnen in de vroege ochtend, rond of even na zonsopgang en duurden soms tot het begin van de middag. Waarnemingen zijn genoteerd op basis van de vijf categorieën geldige waarnemingen (1) volwassen

individuen, (2) paren, (3) territoriumindicerend, (4) nestindicerend en (5) nestvondsten, waarbij territoria hoofdzakelijk zijn vastgesteld aan de hand van baltsende of zingende vogels. Er is niet specifiek naar nesten gezocht. In geval van schaarsere en zeldzame soorten en/of soorten met grote overlappende territoria of leefgebieden, is wel geprobeerd een zo hoog mogelijke (nestindicatieve) broedcode te verzamelen en de nestplaats zo nauwkeurig mogelijk te lokaliseren. Dit om te voorkomen dat niet-broedvogels worden meegeteld en over- of ondertelling van moeilijk karteerbare soorten te vermijden. Bij de inventarisatie lag de focus op het verzamelen van uitsluitende waarnemingen: 1) waarnemingen van tegelijkertijd zingende of baltsende individuen, of 2) soortgelijke waarnemingen op de looproute, waarvan het aanneemelijk is dat het verschillende betreft.

3.2. Interpretatie

In het veld zijn de waarnemingen, gebaseerd op de vijf categorieën geldige waarnemingen en de bijbehorende broedcodes, ingetekend op veldkaarten. Later zijn deze gedigitaliseerd en ingevoerd in het autoclusterprogramma van Sovon. Clustering van waarnemingen tot uiteindelijke territoria gebeurde op basis van de criteria zoals beschreven in van Dijk & Boele (2011), maar met een lichte aanpassing vanwege het geringe aantal bezoeken (5 i.p.v. 8 ronden die zijn vereist bij BMP-Alle soorten). Exacte clustercriteria zijn te vinden in bijlage 1. Nestvondsten of nestindicatieve waarnemingen telden in alle gevallen mee. De stippen op de verspreidingskaarten zijn de locaties van waarnemingen met de hoogste broedcode, of anders de laatste meetellende waarneming binnen de geïnterpreteerde territoria.

3.3. Weersomstandigheden

Het weer is van invloed op de activiteit van vogels en daardoor op de doelmatigheid van het inventariseren. Harde wind, neerslag en lage temperaturen zijn belemmerende factoren. Veel territoriale activiteit neemt later op de dag ook af bij hoge temperaturen. Daarom wordt hier een korte beschrijving van het weer in het broedseizoen van 2013 gegeven, aan de hand van de maandoverzichten van het KNMI. In tabel 3 zijn enkele variabelen samengevat. Het jaar 2013 kende de koudste lente in ruim 40 jaar. Het

Tabel 2. Tijdsinvestering in de broedvogelinventarisatie in Vledderveld in 2013.

Datum	Begintijd	Eindtijd
30-3-2013	07.00	10.00
20-4-2013	06.10	10.15
10-5-2013	05.25	10.05
30-5-2013	05.20	10.15
14-6-2013	05.50	10.05

Tabel 3. Enkele weersvariabelen (gemiddelde temperatuur, dagelijks aantal zonuren en duur neerslag) in de periode maart-juni, op basis van gegevens van het KNMI, station De Bilt. Ref staat voor (langjarig gemiddelde 1981-2012).

Maand	Temperatuur		Zonuren		Duur neerslag	
	2013	Ref	2013	Ref	2013	Ref
Maart	2,5	6,2	4,0	4,1	1,7	2,0
April	8,1	9,3	6,1	5,8	1,0	1,4
Mei	11,5	13,2	5,4	6,7	2,3	1,5
Juni	15,3	15,7	5,9	6,5	1,3	1,5

broedseizoen startte daardoor uitzonderlijk laat. Op 13 maart kwam het op veel plaatsen nog tot strenge vorst (minimumtemperatuur tussen -10,0 en -15,0 °C). De lente diende zich pas medio april aan. Op de 14e werd in De Bilt voor het eerst na de winter de grens van 20,0 °C bereikt ('warme dag'). Ook mei was koel. Met gemiddeld over het land 129 mm neerslag tegen 172 mm normaal, was de lente droog. Maart en april waren droog, terwijl mei echter vrij nat uitviel. Juni was aan de koele en behoorlijk wisselvallige kant.

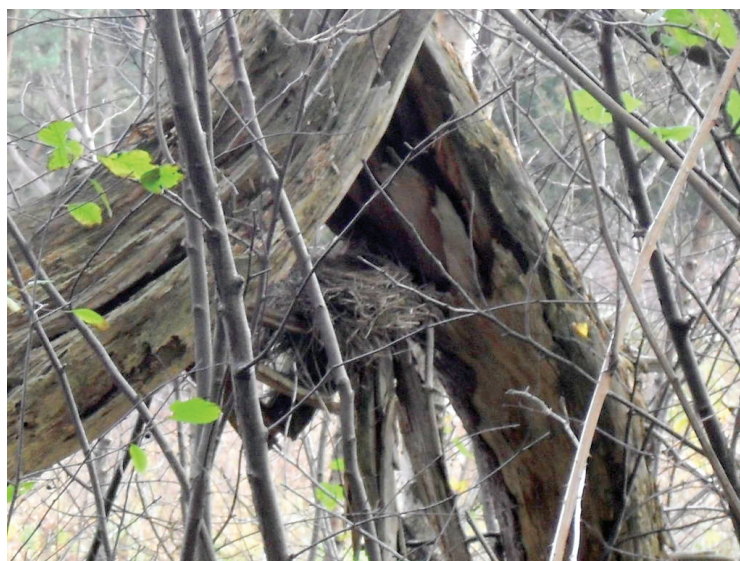
3.4. Overige omstandigheden

Voor de meeste boomsoorten (Zomereik, Beuk en naaldbomen) was 2012 geen mastjaar. Ook het aanbod van Veld- en Bosmuizen was vrijwel overal schaars. De lente liet lang op zich wachten en vanwege het koude schrale weer kwam de groei van vegetatie en bladzetting bij bomen in 2013 laat op gang.

Waarschijnlijk hierdoor begonnen veel standvogels en korte-afstandstrekkingers laat met eileg. Insecten bleven in de loop van het voorjaar en gedurende de zomer schaars (globaal gemeten naar de geringe overlast door steekmuggen, weinig insectenresten op voorruiters van auto's en het nagenoeg ontbreken van zichtbare vraat door spanrupsen in eiken). Minder goed in te schatten is welk effect dit heeft gehad op later arriverende (zomer)vogels.

3.5. Foutenmarges

De algemene indruk was dat het koude en droge weer, waarvan op veel ochtenden sprake was, een dempende invloed had op de zangactiviteit van de broedvogels. Het is daardoor mogelijk dat van sommige soorten de aantallen zijn onderschat, waarschijnlijk te meer doordat er (te) laat gestart kon worden met het veldwerk. Begin maart was het namelijk nog voorjaarsachtig zacht en waren de omstandigheden voor het tellen van (bos)standvogels wel goed. De bezoekfrequentie is afgestemd op het karteren van een selectie minder algemene soorten. Doordat het gebied niet bij ieder veldbezoek, vanaf een uur voor zonsopgang, is geteld en slechts vijf (in plaats van acht) bezoeken (die nodig zijn voor BMP gericht alle soorten) zijn gebracht, zullen vooral territoria van algemene soorten met een korte zangpiek (Merel, Zanglijster, e.a.) zijn gemist. Ook voor soorten die lokaal een hoge dichtheid kunnen bereiken, geldt mogelijk onderschatting. De aantallen en verspreiding van nachtvogels is niet conform de werkelijkheid vanwege het ontbreken van nachtbezoeken.

Tussen dode stronken vinden veel vogels een nestplaats, zoals Merel.

4. Resultaten

4.1. Soorten en aantallen

In totaal zijn 58 verschillende soorten broedvogels vastgesteld in Vledderveld (tabel 4). Hier zaten zes Rode lijstsoorten bij (Van Beusekom et al. 2005): Wintertaling, Groene Specht, Matkop, Grauwe Vliegenvanger, Ringmus en Kneu.

4.2. Vergelijking met voorgaande jaren

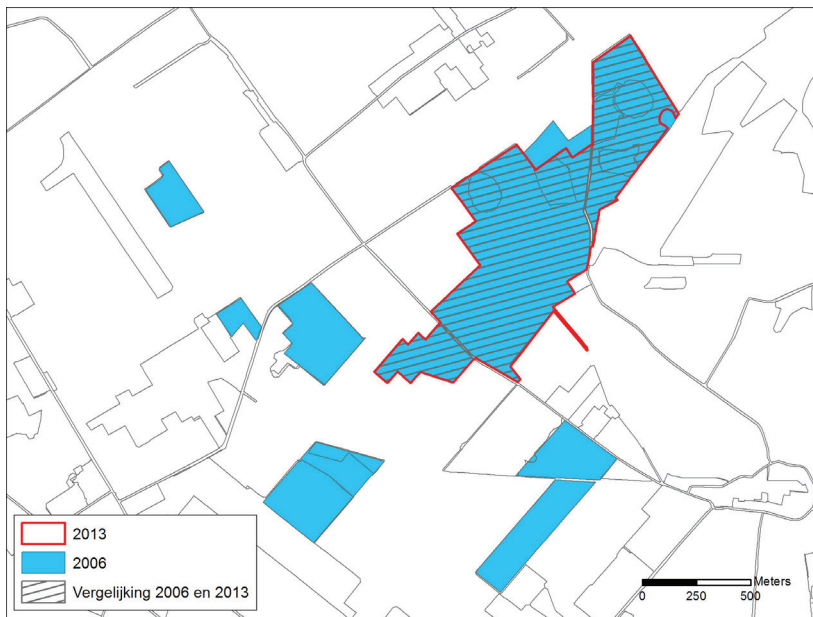
In 2006 is in Vledderveld een broedvogelinventarisatie uitgevoerd, eveneens door Sovon en door dezelfde persoon (Jager 2006). Daarmee zijn de gehanteerde methode en werkwijze identiek en is geen sprake van een eventueel waarnemerseffect. Het verschil met voorgaande kartering is dat in 2013 alle soorten geteld zijn. Daarnaast is de begrenzing van

het gekarteerde gebied anders (figuur 2). De vergelijking tussen 2006 en 2013 (in tabel 5) is alleen van toepassing op de vogelsoorten die tijdens beide jaren in hetzelfde gebied vlakdekkend onderzocht zijn.

Aantalsveranderingen bij broedvogels zijn niet alleen te wijten aan de omstandigheden in het gebied zelf. Ook diverse regionale, landelijke en mondiale effecten spelen soms een rol. Bij soorten met een groot activiteitsgebied (eenden, ganzen, roofvogels, spechten e.d.) kan ook de 'factor toeval' mee bepalen of een broedvogel het ene jaar net buiten en het andere jaar net binnen de gebiedsgrens wordt aangetroffen. Na tabel 5 wordt op een aantal soorten bij toe- of afname een korte toelichting gegeven. Verwijzingen naar landelijke trends zijn gebaseerd op de actuele database van Sovon (Bijlage 3).

Tabel 4. Aantallen en dichtheden van broedvogels in Vledderveld (71 ha) in 2013 (De Rode lijststatus is opgenomen in de kolom RL (KW = Kwetsbaar, GE = Gevoelig).

Soort	N	N/100ha	RL	snl	Soort	N	N/100ha	RL	snl
Nijlgans	1	1,3			Grasmus	22	28,9		x
Kuifeend	5	6,6		x	Tuinfluiter	12	15,8		
Wilde Eend	11	14,5			Zwartkop	49	64,5		
Wintertaling	1	1,3	KW	x	Boomklever	11	14,5		x
Dodaars	4	5,3		x	Boomkruiper	20	26,3		x
Buizerd	3	4,0			Winterkoning	35	46,0		
Waterhoen	2	2,6			Spreeuw	10	13,2		
Meerkoet	3	4,0			Merel	39	51,3		
Holenduif	1	1,3			Zanglijster	18	23,7		x
Houtduif	16	21,1			Grote Lijster	6	7,9		
Groene Specht	2	2,6	KW	x	Grauwe Vliegenvanger	3	4,0	GE	x
Zwarte Specht	2	2,6		x	Roodborst	46	60,5		
Grote Bonte Specht	18	23,7		x	Blauwborst	1	1,3		x
Kleine Bonte Specht	2	2,6		x	Gekraagde Roodstaart	9	11,8		x
Ekster	1	1,3			Roodborsttapuit	3	4,0		x
Gaai	7	9,2			Bonte Vliegenvanger	16	21,1		
Zwarte Kraai	5	6,6			Heggenmus	3	4,0		
Goudhaan	20	26,3			Ringmus	1	1,3	GE	
Vuurgoudhaan	4	5,3		x	Witte Kwikstaart	2	2,6		
Pimpelmees	28	36,8			Boompieper	31	40,8		x
Koolmees	29	38,1			Vink	66	86,8		
Kuifmees	2	2,6			Groenling	6	7,9		x
Zwarte Mees	10	13,2			Putter	4	5,3		x
Matkop	10	13,2	GE	x	Kneu	2	2,6	GE	x
Glanskop	11	14,5			Kruisbek	3	4,0		
Staartmees	3	4,0			Goudvink	7	9,2		
Fluiter	3	4,0		x	Appelvink	5	6,6		x
Tjiftjaf	35	46,0			Geelgors	16	21,1		x
Fitis	79	103,9			Rietgors	3	4,0		

Figuur 2. Overzicht van het gebiedsdeel dat zowel in 2006 als in 2013 is gekarteerd in Vledderveld.

Tabel 5. Aantallen broedvogels in Vledderveld in 2006 en 2013. Alleen die soorten zijn weergegeven waarvan in de twee jaren vlakdekkende gegevens binnen dezelfde begrenzing voorhanden waren.

Soort	2006	2013	Soort	2006	2013
Dodaars	2	4	Grasmus	4	22
Nijlgans	2	1	Zwartkop	23	49
Wintertaling	1	1	Fluiter	0	3
Kuifeend	2	5	Vuurgoudhaan	1	4
Buizerd	2	3	Grauwe Vliegenvanger	2	3
Waterhoen	3	2	Bonte Vliegenvanger	3	16
Meerkoet	4	3	Staartmees	3	3
Holenduif	1	1	Glanskop	7	11
Zomertortel	1	0	Matkop	4	10
Koekoek	1	0	Boomklever	6	11
Groene Specht	1	2	Boomkruiper	10	20
Zwarte Specht	1	2	Ekster	0	1
Grote Bonte Specht	11	18	Zwarte Kraai	4	5
Kleine Bonte Specht	1	1	Putter	0	4
Boomleeuwerik	1	0	Kneu	3	2
Boompieper	20	31	Kruisbek	0	3
Blauwborst	0	1	Goudvink	4	7
Gekraagde Roodstaart	4	9	Appelvink	1	5
Roodborsttapuit	1	3	Geelgors	4	16
Grote Lijster	3	6	Rietgors	2	3

Toegenomen, verschenen of gelijkgebleven

Van de watervogels, die in (natte) heide gebonden zijn aan plassen en vennen, namen de Dodaars en Kuifeend ten opzichte van 2006 toe en bleven Wintertaling, Meerkoet en Waterhoen zo'n beetje gelijk. Van de roofvogels houdt de Buizerd ook ongeveer hetzelfde aantalsniveau aan in Vledderveld, waarbij aangetekend dat aantalverschillen samen kunnen vallen met toevallig binnen of buiten het gekarteerde gebied zittende broedparen. Daarbij geldt voor de roofvogel dat paren niet jaarlijks succesvol zijn: 2013 leek tegenvallend, onder meer door voedselschaarste. Positief naar voren komen ook holenbroeders zoals Holenduif, Groene Specht, Zwarte Specht, Grote Bonte Specht, Kleine Bonte Specht, Glanskop, Matkop, Boomklever en Boomkruiper. Bij de spechten (m.n. Groene en Zwarte), vogels met een groot leefgebied en pendelgedrag, moet worden bedacht dat niet met zekerheid is vastgesteld of ze ook daadwerkelijk hebben gebroed binnen de grens van het onderzochte areaal. Ook een paar andere soorten die open bos(randen) behoeven namen toe; Gekraagde Roodstaart, Grote Lijster en Bonte Vliegenvanger sterk en Grauwe Vliegenvanger ietsje. Zo goed als zeker trok de Bonte Vliegenvanger volop profijt van de vele nestkastjes in het bos. Ook de Fluiters (die in 2006 oostelijk van de Reeweg zat, zodat hier ook sprake kan zijn van verplaatsing) komt positief voor de dag. Fluiters geven voorkeur aan vrij open (loof) bos met weinig ondergroei; Vledderveld beschikt over deze habitat, met name in het centrum aan weerszijden van het fietspad. Twee specifieke naaldhoutvogels, Vuurgoudhaan en Kruisbek, boekten eveneens terreinwinst. De Vuurgoudhaan heeft baat bij sparren. De volledig aan naaldbos gebonden Kruisbek, die het de afgelopen jaren slecht deed en in 2006 in Vledderveld ontbrak, was ditmaal van de partij met drie paar. Fluctuaties zijn bij de Kruisbek overigens normaal, omdat het een sterk invasieve soort is. Daarnaast laten meerdere soorten struik- en struweelbroeders van jong bos of heide- en randopslag stabiele aantallen zien (Staartmees, Kneu) of een behoorlijke opgang, zoals de (verschenen) Blauwborst, Roodborsttapuit, Grasmus, Zwartkop, Putter en Goudvink; zes soorten die landelijk trouwens tot prominente stijgers behoren. Tot slot geldt toename in Vledderveld nog voor een paar soorten van open bos- en bosranden en heide met boomgroepen of kapplaatsen. De gekapte corridors in het gebied hebben op onderhavige soorten een gunstig effect gehad: Boompieper en Geelgors (beide ook landelijk in de plus).

Afgenomen of verdwenen

Tot de niet meer vastgestelde of verdwenen soorten in Vledderveld behoren Zomertortel, Koekoek en Boomleeuwerik, die overigens in 2006 ook al dun gezaaid waren met één paar. De Rode lijstsoorten en na de broedtijd wegtrekkende Zomertortel en Koekoek zitten landelijk stevig in de min. Ondanks door bomenskap gecreëerde open plaatsen ontbrak de Boomleeuwerik in het gebied. De soort zat in 2006 langs de bosrand van het centraal gelegen, grootste heideveld (Jodenweg), waar toendertijd kortgeleden geplagd was en kale tot schaars begroeide bodemdelen aanwezig waren. In de huidige situatie is dergelijk, voor Boomleeuweriken noodzakelijke habitat waarschijnlijk onvoldoende voorhanden.

4.2. Soortbesprekingen

Hier worden Rode lijstvogels en enkele andere soorten beknopt besproken. Er wordt ingegaan op aantalsveranderingen, broedsucces, gedrag of terreingebruik.

WINTERTALING, 1 territorium

Het enige territorium is gebaseerd op waarnemingen van een paar en (later in het voorjaar) een solitair, waakzaam mannetje in Blauwvat langs het zandpap Boergrup. De plas beschikt plaatselijk over voldoende oevervegetaties waarin kan worden genesteld, maar het is ook mogelijk dat gebroed is in heideachtige terreindelen in de buurt.

GROENE SPECHT, 2 territoria

Tijdens de 2^e en 3^e ronde in april en mei zijn roepende en op de grond foeragerende vogels waargenomen in het heideterreintje ten oosten van de Middenweg en op de heide bij de Manspoel. Volgens de BMP-criteria toereikend voor het honoreren van twee territoria. Er is geen nestindicatief gedrag geregistreerd en de waarnemingen kunnen (evenals bij Zwarte Specht) betrekking hebben op vogels die buiten de karteringsgrens broedden.

MATKOP, 10 territoria

De (landelijk gestaag afglijdende) mees lijkt het in Vledderveld goed naar de zin te hebben. Er zijn niet zo veel bossen waarin Glans- en Matkoppen samen voorkomen in aan elkaar gewaagde aantallen. Dat beide mezen goed uit de voeten kunnen in het gebied hangt o.a. samen met de glooiende bodem in Vledderveld, waarop (door de Matkop verkozen) vochtig en (meer door de Glanskop geprefereerd) droog bos met elkaar vermengd zijn (mondelijke beaming

A. van Dijk). Meerdere matkopterritoria dicht bij elkaar kwamen voor in het centrale deel tussen de Middenweg en de Jodenweg, in gemengd, jong tot middeloud bos met veel struiken. De aanwezigheid van vochtig bos met zacht of dood hout in delen rond vennen draagt zeker bij tot aantrekkelijk habitat. Matkopen 'hakken', in tegenstelling tot de Glanskop die ook in natuurlijke hollen nestelt, (deels) zijn eigen nestholte uit en is daarvoor afhankelijk van zacht-hout of vermolmd hout.

GRAUWE VLIEGENVANGER, 3 territoria

Grauwe Vliegenvangers houden van ouder bos met open structuren en bosranden. Het bos van Vledderveld voldoet daaraan in ruime mate. Territoria zijn vastgesteld langs de buitenranden, open plaatsen en zandpaden, in delen waar sprake was deze habitat.

RINGMUS, 1 territorium

Het territorium berust op een waarneming van een paar bij een waarschijnlijke nestholte in een vervallen berkenstaak in de bosrand aan het zandpad Jodenweg.

KNEU, 2 territoria

Zingende Kneuen zijn meerdere malen vastgesteld in met struikjes en boompjes begroeide delen van heideveldjes of dichtgroeïende vennen (oostelijk van de Middenweg).

KRUISBEK, 3 territoria

Paren en zingende vogels zijn op meerdere plaatsen enkele keren waargenomen in (gemengd) naaldbos met veel Fijnspar, Corsicaanse den en Douglas, op 30 maart, 20 april en 14 juni. Op 14 juni zat een paar met twee, ogenschijnlijk pas uitgevlogen jongen in fijnsparbos ten zuiden van Manspoel.

5. Evaluatie

Uit de huidige kartering en de vergelijking met 2006 komt naar voren dat Vledderveld aantrekkelijk habitat heeft voor verscheidene bosvogels, waarmee onderstreept wordt dat het gebied vooral (regionaal) van waarde is voor deze vogelgroep. Diverse soorten, zowel van (middel)oud tot jong bos (holenbroeders, kruinbroeders, struikbroeders) hebben vooruitgang geboekt en kans gezien de populatie te versterken. Deze positieve constatering is ook van toepassing voor enkele open bos-, bosrand- en heidesoorten, zoals Boompieper, Roodborsttapuit, Grasmus, Kneu en Geelgors. Dit betreft soorten die gebaat zijn bij de overgangen tussen bos, zandpaden, grasland en heide of andere open plaatsen met kortere vegetaties, struwelen en verspreide bomen; habitat dat (om te foerageren) tevens gunstig is voor de spechten. Specifiek aan natte hei en vennen gebonden vogels zijn, afgezien van de iets beter voor de dag komende Dodaars, beduidend schaarser. Om een breed scala aan specifieke (veeleisender) soorten permanent en/of in grotere getale aan zich te kunnen binden is dit beheer- en terreintype in Vledderveld momenteel te klein en versnipperd.

De relatief bescheiden omvang van Vledderveld lijkt geen beletsel te zijn voor de meeste van de hierboven aangehaalde (bos)soorten, die het gebied als broedvogel hebben gekoloniseerd of er regelmatig voorkomen. Een behoorlijk aantal soorten lijkt, in meer of mindere mate, te profiteren van de combinatie van het beheer en de variatie in het gebied. Dit hangt samen met de gedifferentieerde samenstelling, zoals tamelijk veel bodemreliëf met een afwisseling tussen droge en natte, beboste en open terreindelen. De open structuur van het bos, het diverse aanbod van jonge tot oude loof- en naaldbomen en afwisseling tussen bos, boomgroepen, heide- en grasveldjes, vennen en zandpaden dragen gezamenlijk bij tot aantrekkelijk broedbiotoop.

Gevarieerd bos met een open structuur nabij De Jaren, waar diverse vogels onderdak vinden, zoals hier ook Fluitier.

Literatuur

BIJLSMA R.G. 1998. Effect van boswerkzaamheden in het broedseizoen op broedvogels. Drentse Vogels 11: 1-6.

VAN BEUSEKOM R., HUIGEN P., HUSTINGS F., DE PATER K. & THISSEN J. (RED.) 2005. Rode Lijst van de Nederlandse broedvogels. Tirion Uitgevers B.V., Baarn.

VAN DIJK A.J. & BOELE A. 2011. Handleiding Sovon Broedvogelonderzoek. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.

HUSTINGS, M.F.H., KWAK R.G.M., OPDAM P.F.M., REIJNEN M.J.S.M. (RED.) 1985. Vogelinventarisatie. Achtergronden, richtlijnen en verslaglegging. Pudoc, Wageningen, Nederlandse Vereniging tot bescherming van vogels, Zeist. Uitgave onder verantwoordelijkheid van het Rijksinstituut voor Natuurbeheer.

JAGER K. 2006. Broedvogels van boswachterij Vledderveld in 2006. Sovon-inventarisatierapport 2006/69. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Beek-Ubbergen

VERGEER J.W., (SOVON) & PLATE C. (CBS) 2013. BMP-cijfers over de laatste tien jaar (2003-12): een wankel evenwicht voor onze broedvogels? Sovon-Nieuws jaargang 26 (2013) nr 3. (3-6).

Bijlagen

Bijlage 1. Interpretatiecriteria

Bijlage 2. Soortkaarten kartering 2013

Bijlage 3. Landelijke broedvogeltrends van soorten in het Vledderveld

Bijlage 1. Interpretatiecriteria met:

Grenzen waartussen waarnemingen waarschijnlijk betrekking hebben op broedvogels;

Aantal waarnemingen dat is vereist tussen de datumgrenzen;

Aantal waarnemingen dat is vereist in hele periode;

Afstand waarbinnen twee waarnemingen die niet tijdens hetzelfde bezoek zijn gedaan, worden beschouwd als van hetzelfde territorium. In geval van meer dan twee waarnemingen is voor de grootte van een territorium maximaal 1,5 maal de fusie-afstand aangehouden.

Soort	1a	1b	2	3	3
Grauwe Gans	24-2	15-4	1	1	2500
Nijlgans	10-3	15-5	1	2	2500
Kuifeend	10-5	30-6	1	0	1000
Krakeend	15-4	15-6	1	0	1000
Wilde Eend	27-3	10-5	1	0	1000
Wintertaling	25-4	30-6	1	0	1000
Dodaars	5-4	10-7	1	1	500
Wespendief	15-5	10-8	1	0	1000
Sperwer	24-2	15-7	1	2	500
Buizerd	27-1	15-7	1	2	1000
Waterhoen	15-4	15-6	1	1	300
Meerkoet	15-4	10-6	1	2	500
Holenduif	24-2	31-7	1	1	500
Houtduif	15-4	31-7	1	1	300
Groene Specht	24-2	31-5	1	1	1000
Zwarte Specht	10-3	20-6	2	0	1000
Grote Bonte Specht	24-2	30-6	1	1	300
Kleine Bonte Specht	27-1	20-6	1	1	500
Ekster	27-1	30-6	1	0	500
Gaai	27-3	10-7	1	0	500
Zwarte Kraai	24-2	30-6	1	0	500
Raaf	10-2	31-5	2	0	1500
Goudhaan	5-4	30-6	1	1	300
Vuurgoudhaan	25-4	30-6	1	1	300
Pimpelmees	10-3	30-6	1	1	300
Koolmees	10-3	30-6	1	1	300
Kuifmees	24-2	15-6	1	1	300
Zwarte Mees	10-3	30-6	1	1	300
Matkop	27-1	30-6	1	1	500
Glanskop	27-1	10-6	1	1	300
Staartmees	24-2	31-5	1	1	500
Fluiter	10-5	30-6	1	1	300
Tjiftjaf	5-4	20-7	1	1	300
Fitis	10-4	30-6	1	1	300
Grasmus	20-4	10-7	1	1	300
Tuinfluiter	25-4	20-7	1	1	300

Vervolg bijlage 1.

Soort	1a	1b	2	3	3
Zwartkop	10-4	20-7	1	1	300
Boomklever	10-2	31-5	1	1	300
Boomkruiper	27-1	20-6	1	1	300
Winterkoning	27-1	20-7	1	1	300
Spreeuw	27-3	31-5	1	0	300
Merel	24-2	15-7	1	1	300
Zanglijster	15-4	30-6	1	1	300
Grote Lijster	24-2	31-5	1	1	500
Grauwe Vliegenvanger	10-5	10-8	1	1	300
Roodborst	25-4	30-6	1	1	300
Blauwborst	27-3	15-7	1	1	300
Gekraagde Roodstaart	25-4	30-6	1	1	300
Roodborsttapuit	10-3	15-7	1	1	300
Bonte Vliegenvanger	15-4	15-6	1	1	300
Heggenmus	5-3	10-7	1	1	300
Ringmus	27-3	15-6	1	1	300
Witte Kwikstaart	27-3	10-7	1	2	300
Boompieper	10-4	10-7	1	1	300
Vink	15-4	20-7	1	1	300
Groenling	10-4	20-6	1	1	300
Putter	27-3	15-7	1	1	300
Kneu	20-4	20-7	1	1	500
Kruisbek	6-1	15-5	1	0	500
Goudvink	27-3	31-7	1	1	500
Appelvink	10-3	20-6	1	1	300
Geelgors	27-3	20-7	1	1	300
Rietgors	10-4	30-6	1	1	300

Uit deze PDF zijn de stippenkaarten verwijderd. Voor aanvullende gegevens kunt u contact opnemen met Petra Verburg (petra.verburg@sovon.nl)

Bijlage 3. Landelijke broedvogeltrends van soorten in het Vledderveld

Waarvan uit tenminste twee jaren gegevens voorhanden zijn. De trends beslaan de periode 1990-2012, het eerste jaar is gesteld op 100.

Nijlgans		Staartmees	
Kuifeend		Fluiter	
Wintertaling		Grasmus	
Dodaars		Zwartkop	
Buizerd		Boomklever	
Waterhoen		Boomkruiper	
Meerkoet		Grote Lijster	
Holenduif		Grauwe Vliegenvanger	
Zomertortel		Blauwborst	
Koekoek		Gekraagde Roodstaart	
Groene Specht		Roodborsttapuit	
Zwarte Specht		Bonte Vliegenvanger	
Grote Bonte Specht		Boompieper	
Kleine Bonte Specht		Putter	
Ekster		Kneu	
Zwarte Kraai		Kruisbek	
Vuurgoudhaan		Goudvink	
Matkop		Appelvink	
Glanskop		Geelgors	
Boomleeuwerik		Rietgors	

Sovon Vogelonderzoek Nederland

Postbus 6521
6503 GA Nijmegen
Toernooiveld 1
6525 ED Nijmegen
T (024) 7 410 410

E info@sovon.nl
I www.sovon.nl

